

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА
Кафедра філософії

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор

(Майя НІКОЛАЄВА)

20 25 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ФІЛОСОФІЇ»**

Рівень вищої освіти: *Другий (магістерський)*

Галузь знань: В «Культура, мистецтво та гуманітарні науки»

Спеціальність: В10 «Філософія»

(код і назва спеціальності (тей))

Освітньо-професійна: В10 «Філософія»

(назва ОПП/ОНП)

ОНУ
2025

Робоча програма навчальної дисципліни «Актуальні проблеми сучасної філософії». Одеса : ОНУ, 2025. 12 с.

Розробник: **Райхерт Костянтин Вільгельмович**, кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри філософії

Протокол № 1 від "27" серпня 2025 р.

Завідувач кафедри

(підпис)

(Інна ГОЛУБОВИЧ)

(Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

Погоджено із гарантом ОПП Філософія

(підпис)

(Інна ГОЛУБОВИЧ)

(Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

Схвалено навчально-методичною комісією (НМК) факультету історії та філософії

Протокол № 1 від "29" серпня 2025 р.

Голова НМК

(підпис)

(Галина ЛЕВЧЕНКО)

(Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри

Протокол № ____ від "____" ____ 20__ р.

Завідувач кафедри

(підпис)

(Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри

Протокол № ____ від "____" ____ 20__ р.

Завідувач кафедри

(підпис)

(Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		Очна форма навчання	Заочна форма навчання
Загальна кількість: кредитів – 4 годин – 120 змістових модулів – 2	Галузь знань <u>В «Культура, мистецтво та гуманітарні науки»</u> (шифр і назва) Спеціальність <u>В10 Філософія</u> (код і назва) Рівень вищої освіти: <i>Другий (магістерський)</i>	Обов'язкова	
		Рік підготовки:	
		2-й	2-й
		Семестр	
		3-й	3-й
		Лекції	
		28 год.	8 год.
		Практичні, семінарські	
		12 год.	4 год.
		Лабораторні	
		0 год.	0 год.
		Самостійна робота	
		80 год.	108 год.
Форма підсумкового контролю: <i>іспит</i>			

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета – ознайомити здобувачів із деякими актуальними проблемами сучасної філософії.

Завдання: 1) ознайомити з певними метафілософськими проблемами; 2) ознайомити з певними філософськими проблемами, пов'язаними з рефлексією реальності.

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів наступних **компетентностей**:

а) інтегральної: здатність продукувати нові ідеї, розв'язувати комплексні проблеми у сфері філософії, застосовувати методологію наукової та педагогічної діяльності, а також проводити власне наукове дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення;

б) загальних (ЗК): знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності (ЗК 1); здатність спілкуватися іноземною мовою (ЗК 2);

б) спеціальних/фахових (СК/ФК): здатність використовувати історико-філософську спадщину в осмисленні та розв'язанні дослідницьких проблем (СК/ФК 1); здатність здійснювати дослідницьку та практичну діяльність на засадах системного підходу (СК/ФК 10).

Програмні результати навчання (ПРН):

здійснювати інтелектуальний пошук, виявляти і критично осмислювати актуальні проблеми сучасної філософської думки, розробляти їх в рамках власного філософського дослідження (ПРН 1);

знати і використовувати фаховий словник та філософські засоби для донесення власних знань, висновків та аргументації до фахівців і нефахівців, зокрема до осіб, які навчаються (ПРН 2);

вміти реконструювати історичний поступ світової філософії, еволюцію філософських ідей і проблем (ПРН 3);

володіти державною та іноземними мовами на рівні, достатньому для вільного фахового спілкування та обговорення наукових проблем і результатів досліджень у сфері філософії (ПРН 6);

приймати ефективні рішення з питань управління складною професійною та/або навчальною діяльністю у сфері філософії (ПРН 14).

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен

знати: предметну область; фаховий словник і філософські засоби для донесення власних знань, висновків та аргументації до фахівців і нефахівців;

вміти: спілкуватися іноземною мовою; розуміти предметну область і професійну діяльність; здійснювати інтелектуальний пошук; критично осмислювати актуальні проблеми сучасної філософської думки; реконструювати історичний поступ світової філософії, еволюцію філософських ідей і проблем; приймати ефективні рішення з питань управління складною професійною та/або навчальною діяльністю у сфері філософії.

3. Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

Проблеми метафілософії

Тема 1. Філософська проблема

Проблемна ситуація. Проблема. Типологія проблем. Проблема та питання. Наукова проблема. Філософська проблема та її специфіка.

Тема 2. Метафілософія

Метафілософія як коментування та дослідження текстів філософів. Метафілософія як філософія розв'язування філософських проблем. Метафілософія як саморефлексія філософії. «Філософські війни».

Тема 3. Експериментальна філософія

Проблема інтуїції в філософських дослідженнях. Експериментальна філософія як філософія без інтуїції. Проблема експериментальної філософії як філософії.

Змістовий модуль 2.

Проблеми реальності

Тема 4. Реальність

Проблема реальності. Класифікації реальностей. Гіперреальність. Проблема автентичної реальності. Симулякри. Пустеля реальності. Підходи до розпізнавання автентичної реальності.

Тема 5. Штучний інтелект

Що таке штучний інтелект. Слабкий і сильний штучний інтелект. Проблеми штучної свідомості та свідомої машини.

Тема 6. Деякі філософські установки, пов'язані з проблемою реальності

Релятивізм. Конструктивізм. Фікціоналізм. Перспективізм. Соліпсизм.

Тема 7. Постмодернізм

Постмодерн, постмодерність і постмодернізм. Модернізм і постмодернізм. Концепції постмодернізму. Нова щирість, метамодернізм, постпостмодернізм тощо.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
		л	с	лаб	інд	ср		л	с	лаб	інд	ср
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1. Проблеми метафілософії												
Тема 1. Філософська проблема	13	2	1			10	17	1	1			15
Тема 2. Метафілософія	16	4	2			10	17	1	1			15
Тема 3. Експериментальна філософія	13	2	1			10	17	1				16
Разом за змістовим модулем 1	42	8	4			30	51	3	2			46
Змістовий модуль 2. Проблеми реальності												
Тема 4. Реальність	28	6	2			20	18	2	1			15
Тема 5. Штучний інтелект	14	2	2			10	17	1				16
Тема 6. Деякі філософські установки, пов'язані з проблемою реальності	18	6	2			10	17	1				16
Тема 7. Постмодернізм	18	6	2			10	17	1	1			15
Разом за змістовим модулем 2	78	20	8			50	69	5	2			62
Усього годин	120	28	12			80	120	8	4			108

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість Годин
1	Філософська проблема [1, 2, 3] <i>Питання для обговорення:</i> 1. Проблема ситуація. 2. Проблема. 3. Проблема та питання.	1/1

	4. Наукова проблема. 5. Філософська проблема та її специфіка.	
2	Метафілософія [1, 2, 3] Питання для обговорення: 1. Метафілософія як коментування та дослідження текстів філософів. 2. Метафілософія як філософія розв'язування філософських проблем. 3. Метафілософія як саморефлексія філософії. 4. «Філософські війни».	2/1
3	Експериментальна філософія [1, 2, 3] Питання для обговорення: 1. Проблема інтуїції в філософських дослідженнях. 2. Експериментальна філософія як філософія без інтуїції. 3. Проблема експериментальної філософії як філософії.	1/0
4	Реальність [1, 2, 3] Питання для обговорення: 1. Проблема реальності. 2. Класифікації реальностей. 3. Гіперреальність. 4. Проблема автентичної реальності. 5. Симулякри. 6. Підходи до розпізнавання автентичної реальності.	2/1
5	Штучний інтелект [1, 2, 3] Питання для обговорення: 1. Що таке штучний інтелект. 2. Слабкий і сильний штучний інтелект. 3. Проблеми штучної свідомості та свідомої машини.	2/0
6	Деякі філософські установки, пов'язані з проблемою реальності [1, 2, 3] Питання для обговорення: 1. Релятивізм. 2. Конструктивізм. 3. Фікціоналізм. 4. Перспективізм. 5. Соліпсизм.	2/0
7	Постмодернізм [1, 2, 3] Питання для обговорення: 1. Постмодерн, постмодерність і постмодернізм. 2. Модернізм і постмодернізм. 3. Концепції постмодернізму. 4. Нова щирість, метамодернізм, постпостмодернізм тощо.	2/1
...	Разом	12/4

Види роботи:

[1] – обговорення;

[2] – дискусії;

[3] – доповіді.

6. Теми практичних занять

Практичні заняття не передбачені навчальним планом.

7. Теми лабораторних занять

Лабораторні заняття не передбачені навчальним планом.

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість Годин
1	Філософська проблема [1, 2] <i>Здійснити самостійний інформаційний пошук сучасних вітчизняних та зарубіжних джерел за такими проблемними полями: 1) проблемна ситуація; 2) проблема; 3) питання; 4) наукова проблема; 5) філософська проблема.</i> <i>Завантажити виконане завдання до гугл-класу курсу.</i>	10/15
2	Метафілософія [1, 2] <i>Здійснити самостійний інформаційний пошук сучасних вітчизняних та зарубіжних джерел за такими проблемними полями: 1) метафілософія; 2) “Філософська війна”.</i> <i>Завантажити виконане завдання до гугл-класу курсу.</i>	10/15
3	Експериментальна філософія [1, 2] <i>Здійснити самостійний інформаційний пошук сучасних вітчизняних та зарубіжних джерел за такими проблемними полями: 1) експериментальна філософія; 2) інтуїція в філософії.</i> <i>Завантажити виконане завдання до гугл-класу курсу.</i>	10/16
4	Реальність [1, 2] <i>Здійснити самостійний інформаційний пошук сучасних вітчизняних та зарубіжних джерел за такими проблемними полями: 1) поняття реальності; 2) класифікація реальностей; 3) симулякр.</i> <i>Завантажити виконане завдання до гугл-класу курсу.</i>	20/15
5	Штучний інтелект [1, 2] <i>Здійснити самостійний інформаційний пошук сучасних вітчизняних та зарубіжних джерел за такими проблемними полями: 1) штучний інтелект; 2) слабкий штучний інтелект; 3) сильний штучний інтелект.</i> <i>Завантажити виконане завдання до гугл-класу курсу.</i>	10/16
6	Деякі філософські установки, пов’язані з проблемою реальності [1, 2] <i>Здійснити самостійний інформаційний пошук сучасних вітчизняних та зарубіжних джерел за такими проблемними полями: 1) релятивізм; 2) конструктивізм; 3) фікціоналізм; 4) перспективізм; 5) соліпсизм.</i> <i>Завантажити виконане завдання до гугл-класу курсу.</i>	10/16
7	Постмодернізм [1, 2] <i>Здійснити самостійний інформаційний пошук сучасних вітчизняних та зарубіжних джерел за такими проблемними полями: 1) постмодернізм; 2) постмодерн; 3) модерн; 4) модернізм; 5) постпостмодернізм; 6) метамодернізм.</i> <i>Завантажити виконане завдання до гугл-класу курсу.</i>	10/15
...	Разом	80/62

До самостійної роботи відноситься (на вибір викладача):

- [1] – підготовка до лекцій, практичних, семінарських, лабораторних занять;
- [2] – написання рефератів, есе.

Неформальна освіта. Як виконання самостійної роботи здобувач може пройти професійні курси/тренінги, професійне стажування, онлайн-курси, громадянську освіту, отримати відповідний сертифікат на освітніх платформах, що може бути зараховано як періодичний, поточний та фрагмент підсумкового контролю. Пропонуються до розгляду такі курси, які можуть бути визнані як періодичний, поточний контроль та/або бонусні бали (за бажанням здобувача):

Назва освітньої платформи, назва онлайн курсу, короткий опис, посилання	Дотично до теми (та/або Компетентності, результати навчання, що формуються)
Освітня платформа Prometheus, курс “Філософія”: загальний курс філософії. Треба звернути увагу на 2-у тему першого тижня курсу на тему “Навіщо потрібна філософія. Предмет філософії та коло її проблем” (https://prometheus.org.ua/prometheus-free/philosophy/). Максимальна оцінка за проходження курсу і отримання сертифікату - 11 балів.	Тема “Метафілософія” (ЗК 1)
Освітня платформа Prometheus, курс “Філософія”: загальний курс філософії. Треба звернути увагу на 5-у тему п’ятого тижня курсу на тему “Постмодерн” (https://prometheus.org.ua/prometheus-free/philosophy/). Максимальна оцінка за проходження курсу і отримання сертифікату - 10 балів Критерій оцінки - обсяг за кредитами: 1 кредит (30 годин) - 10 балів до дотичної теми або змістового модуля. Максимальна кількість балів за неформальну освіту – не більше 2х кредитів.	Тема “Постмодернізм” (СК/ФК 1)

Здобувач може самостійно обрати ресурси, які будуть відповідати навчальній дисципліні. Для зарахування як періодичного, поточного або фрагмента підсумкового контролю здобувач має подати документ, що підтверджує неформальну освіту, програму, зробити опис компетентностей та результатів навчання, сформованих під час неформальної освіти.

Викладач залишає за собою право перевірити сформованість перелічених компетентностей та результатів навчання».

9. Методи навчання

У ході читання дисципліни використовуються методи навчання, які притаманні системі вищої академічної освіти. Серед них найтрадиційнішим залишається пояснювально-ілюстративний метод, у межах якого викладач допомагає здобувачам отримувати знання завдяки аудиторній роботі. Вона поділяється на дві складові – засвоєння (опанування) теоретичного матеріалу під час прослуховування лекцій та семінарські заняття, на яких здобувачі відтворюють отримані знання і демонструють вміння засвоїти матеріал, запропонований викладачем для самостійного опрацювання.

Окрім вище означеного методу, використовується метод проблемного викладення. Він допомагає, використовуючи практику активної полеміки, формувати вміння здобувача критично ставитися до вивченої літератури, заслуханих на семінарах рефератах і доповідях, прочитаних на семінарах текстів, лекційного курсу. Викладач, поставивши навчальне завдання, формулює пізнавальну мету, а потім, розкриваючи систему доведень, порівнюючи погляди, різні підходи, показує спосіб розв’язання поставленого завдання.

10. Форми контролю і методи оцінювання (у т.ч. критерії оцінювання результатів навчання)

Протягом засвоєння навчальної дисципліни здобувачі мають можливість накопичувати бали завдяки виконанню різних форм роботи. Вони рівно розподіляються, а потім – підбиваються підсумки:

Змістовий модуль:

- робота на лекційних і семінарських заняттях (58 балів);
- есе (22 балів);
- усний іспит (20 балів).

Критерії оцінювання результатів навчання. Критерій оцінювання – це ознака, на основі якої проводиться оцінювання будь-чого і яка є мірою оцінки. Критерії оцінювання визначаються за допомогою якісних показників та ознак, що демонструють рівень сформованості навчальних досягнень здобувачів вищої освіти і трансформуються в оцінку згідно затвердженої шкали. Результати академічної успішності здобувачів виставляються у вигляді оцінки за національною шкалою, 100-бальною та шкалою ЄКТС. У таблиці нижче наведено загальні критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти:

Критерії оцінювання

Оцінка за національною шкалою	Теоретична підготовка	Практична підготовка
Здобувач освіти		
Відмінно	У повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно й аргументовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей; робить самостійні висновки, виявляє причинно-наслідкові зв'язки.	Може аргументовано обрати раціональний спосіб виконання завдання й оцінити результати власної практичної діяльності.
Добре	Достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей; при представленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, застосовує знання для розв'язання стандартних ситуацій.	Має стійкі навички виконання завдання.
Задовільно	Володіє навчальним матеріалом на репродуктивному рівні або відтворює певну частину навчального матеріалу з елементами логічних зв'язків, знає основні поняття навчального матеріалу; має ускладнення під час виділення суттєвих ознак вивченого під час виявлення причинно-наслідкових зв'язків і формулювання висновків.	Може використовувати знання в стандартних ситуаціях, має елементарні, нестійкі навички виконання завдання.
Незадовільно можливістю повторного складання	3 Володіє навчальним матеріалом поверхово й фрагментарно (без аргументації та обґрунтування); безсистемно виокремлює випадкові ознаки вивченого; під час відповіді допускаються суттєві помилки.	Недостатньо розкриває сутність практичних завдань, потребує допомоги викладача.
Незадовільно обов'язковим	3 Не володіє навчальним матеріалом.	Виконує лише елементи завдання, потребує постійної допомоги

повторним вивченням дисципліни	викладача.
--------------------------------	------------

Політика щодо дедлайнів та перескладання: Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (- 10%). Обов'язкова присутність здобувачів на підсумковому контролі. Перескладання відбувається із дозволу деканату за наявності поважних причин.

Політика щодо академічної доброчесності: регламентується Кодексом академічної доброчесності учасників освітнього процесу Одеського національного університету імені І.І. Мечникова, Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату в освітній та науково-дослідній роботі учасників освітнього процесу та науковців Одеського національного університету імені І.І. Мечникова (<http://onu.edu.ua/uk/geninfo/official-documents>).

Політика щодо відвідування: Відвідування занять є обов'язковим. В окремих випадках навчання може відбуватись он-лайн з використанням дистанційних технологій. Порядок та умови такого навчання регламентуються Положенням про організацію освітнього процесу в ОНУ (<http://onu.edu.ua/uk/geninfo/official-documents>). У випадку відсутності здобувача на лекції або практичному занятті він зобов'язаний відпрацювати пропущене заняття через опитування в позааудиторний час (час консультацій викладача). Невідпрацьовані заняття вважаються незданими і за них не нараховується оцінка в балах. Викладач має враховувати можливості здобувачів скористатися опануванням неформальної освіти. У підсумку, оцінені за 100-бальною системою, знання здобувача відображаються у заліково-екзаменаційній відомості та заліковій книжці.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка а ECTS	Оцінка за національною шкалою
		Оцінка за національною шкалою для екзамену
90 – 100	A	відмінно
85-89	B	добре
75-84	C	
70-74	D	
60-69	E	задовільно
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

11. Питання для підсумкового контролю

1. Що таке філософська проблема?
2. Що таке проблемна ситуація?
3. Що таке проблема?
4. Типологія проблем?
5. Що таке наукова проблема?
6. Чим наукова проблема відрізняється від філософської проблеми?
7. Що таке метафілософія?
8. Метафілософія як коментування та дослідження текстів філософів.
9. Метафілософія як філософія розв'язування філософських проблем.
10. Метафілософія як саморефлексія філософії.
11. Що таке філософські війни?
12. У чому полягає проблема інтуїції в філософських дослідженнях?
13. Що таке експериментальна філософія?
14. Чи є експериментальна філософія справжньою філософією?
15. Що таке реальність?
16. Класифікації реальностей (укажіть і поясніть одну класифікацію для прикладу).
17. Що таке гіперреальність?
18. Що таке симулякр?
19. Як визначити, чи реальність є автентичною чи штучною? (Наведіть способи визначення для прикладу).

20. Що таке штучний інтелект?
21. Що таке слабкий штучний інтелект?
22. Що таке сильний штучний інтелект?
23. Які є способи визначення штучного інтелекту?
24. Що таке штучна свідомість?
25. Що таке свідомою машина?
26. Які є проблеми, пов'язані з штучною свідомістю та свідомою машиною?
27. Що таке релятивізм?
28. Чим релятивізм відрізняється від реляціонізму та релятивності?
29. Що таке конструктивізм?
30. Види конструктивізму.
31. Що таке фікціоналізм?
32. Види фікціоналізму.
33. Що таке перспективізм?
34. Види перспективізму.
35. Що таке соліпсизм?
36. Види соліпсизму.
37. Що таке постмодернізм?
38. Як співвідносяться між собою постмодернізм і модернізм?
39. Концепції постмодернізму (наведіть концепцію для прикладу).
40. Як співвідносяться між собою постмодернізм і метамодернізм, «Нова щирість», постпостмодернізм тощо?

12. Розподіл балів, які отримують здобувачі ФОРМУВАЛЬНЕ ОЦІНЮВАННЯ

Види навчальної роботи	Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2		
	Кількість балів за одне заняття (завдання)	Кількість занять (завдань)	Сумарна кількість балів (максимальна)	Кількість балів за одне заняття (завдання)	Кількість занять (завдань)	Сумарна кількість балів (максимальна)
Поточний контроль на лекціях	2	4	8	2	10	20
Семінарські заняття	5	2	10	5	4	20
Разом			18			40
Разом	58					
Оцінка самостійної роботи:						
Есе	11	1	11	11	1	11
Неформальна освіта				10	1	10*
Разом	22					
Іспит	20					
Підсумкова сума балів	100					

* Додаткові бали, які можуть бути зараховані здобувачам, що не враховані в загальну суму балів.

РОЗПОДІЛ БАЛІВ

Поточний та періодичний контроль							Підсумковий контроль (іспит)	Сума балів	
Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2				Есе	20	100
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	22		
4,5	9	4,5	11	7	11	11			
Усього за модулем 1: 18			Усього за модулем 2: 40						

13. Навчально-методичне забезпечення

1. Робоча програма навчальної дисципліни «Актуальні проблеми сучасної філософії» / розробник К. В. Райхерт. Одеса: ОНУ, 2025. 12 с.
2. Силабус курсу «Актуальні проблеми сучасної філософії» / розробник К. В. Райхерт. Одеса : ОНУ, 2025. 8 с.

14. Рекомендована література

Основна

1. Актуальні проблеми філософії XX-XXI століть : навчальний посібник / І. В. Карівець, В. Л. Петрушенко, С. М. Повторева, інші. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2021. 240 с.
2. Лакс М. Метафізика : сучасний вступний курс / пер. з англ. М. Симчич, Є. Поляков. Київ : ДУХ І ЛІТЕРА, 2022. 608 с.
3. Синиця А. Вступ до філософії штучного інтелекту. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2023. 292 с.
4. Філософія основних сфер і напрямів людської діяльності : словник-довідник / В. Л. Петрушенко, К. В. Райхерт, В. Б. Ханжи та інші ; за наук. ред. В. Л. Петрушенка. Львів : Новий Світ-2000, 2022. 342 с.
5. Raikhert K. Artificial intelligence capabilities in the context of the author's conception of creativity. *Skhid*, 2023, 4(3), 14–18.

Додаткова

1. Європейський словник філософій. Лексикон неперекладностей / під кер. Б. Кассен. Київ : ДУХ І ЛІТЕРА. Т. 1. 2009. 576 с.; Т. 2. 2011. 488 с.; Т. 3. 2013. 328 с.; Т.4. 2016. 440 с. Т. 5. 2024. 496 с.
2. Rayhert K. W. A New View of Reality (TV Series Culture Studies). *Skhid*, 2018, № 3 (155), pp. 39–42. DOI: [https://doi.org/10.21847/1728-9343.2018.3\(155\).139765](https://doi.org/10.21847/1728-9343.2018.3(155).139765)
3. Rayhert K. W. The philosophical issues of the idea of conscious machines. *Skhid*, 2017, № 6 (152), pp. 99–102. DOI: [https://doi.org/10.21847/1728-9343.2017.6\(152\).122367](https://doi.org/10.21847/1728-9343.2017.6(152).122367)
4. Rayhert K. W. The Philosophy of Artificial Consciousness in the First Season of TV series ‘Westworld’. *Skhid*, 2017, № 5 (151), pp. 88–92. DOI: [https://doi.org/10.21847/1728-9343.2017.5\(151\).117438](https://doi.org/10.21847/1728-9343.2017.5(151).117438)

15. Електронні інформаційні ресурси

1. Електронна бібліотека “psylib” (психологія, філософія, релігія, культурологія, методологія та ін.).URL: <http://www.psylib.kiev.ua>
2. Електронна бібліотека кафедри філософії та методології науки філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка. URL: <http://www.philsci.univ.kiev.ua/UKR/index.html>
3. Бібліотека ОНУ імені І. І. Мечникова. URL: <http://lib.onu.edu.ua/>
2. Бібліотека імені В. Вернадського. URL: <http://w.w.w.nbu.gov.ua/>
3. Сайт Інституту філософії ім. Г. Сковороди. URL: <http://w.w.w.filosof.com/ua/>
4. Українська електронна бібліотека. URL: <http://w.w.w.biblioteka.org.ua>
5. Stanford Encyclopedia of Philosophy. URL: <https://plato.stanford.edu/>
6. Internet Encyclopedia of Philosophy. URL: <https://iep.utm.edu/>